

М. О. КНЯЗЯН

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ
З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова

М. О. КНЯЗЯН

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ
З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Навчальний посібник

Одеса
«Астропрінт»
2012

ББК 74.261.7я73

К 54

УДК 371.322:372.881.1:378.881.1(075)

У навчальному посібнику представлено методичні рекомендації й поради щодо організації науково-дослідницької діяльності студентів з таких дисциплін, як «Методика навчання іноземних мов у загальноосвітній школі» й «Методика викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі». Розкрито структуру, функції й специфіку впровадження наукової роботи на третьому, четвертому й п'ятому курсах навчання.

Для студентів, магістрантів, викладачів, науковців.

Рецензенти:

Н. О. Ткачова, доктор педагогічних наук, професор (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна);
О. С. Цокур, доктор педагогічних наук, професор (Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)

Затверджено вченюю радою факультету романо-германської філології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(протокол № 6 від 23 березня 2011 р.)

ISBN 978-966-190-487-2

© Князян М. О., 2012

Зміст

Передмова	5
Розділ I	
СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД	
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	6
§ 1.1. Загальні відомості про структуру дослідницької роботи	6
§ 1.2. Технічні вимоги до оформлення курсової, випускної, дипломної, магістерської роботи	7
§ 1.3. Зразок оформлення титульного листа курсової, випускної, дипломної, магістерської роботи	7
§ 1.4. Зразок оформлення змісту	10
§ 1.5. Вимоги до написання вступу	10
Розділ II	
ВИВЧЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ	
ЗАСАД ДОСЛІДЖЕННЯ	16
§ 2.1. Сутність і структура досліджуваного феномена	16
§ 2.2. Процедура визначення критеріїв, показників, рівнів сформованості феномена	21
§ 2.3. Засоби організації діагностичного експерименту	23
Розділ III	
РОЗРОБКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ	
ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДЖУВАНОГО ФЕНОМЕНА	27
§ 3.1. Сутність експериментальної моделі: етапи, цілі, засоби	27
§ 3.2. Система експериментальних вправ і завдань	30
§ 3.2.1. Перша педагогічна умова	30
§ 3.2.2. Друга педагогічна умова	33
§ 3.2.3. Третя педагогічна умова	35
§ 3.3. Аналіз прикінцевих результатів експериментальної роботи та види їх уточнення	37

Розділ IV	
ФОРМУлювання висновків дослідження	41
Розділ V	
УПОРЯДКУВАННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	42
Розділ VI	
ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ.....	44
Розділ VII	
ОФОРМЛЕННЯ РЕЗЮМЕ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ	46
Література	48

Передмова

Розвиток сучасного суспільства суттєво залежить від вміння фахівців динамічно реконструювати, генерувати й інтегрувати інформацію. Сьогодні професіоналізм особистості визначається тим, наскільки вона може обирати оптимальну стратегію розв'язання проблемної ситуації, створювати новітні технології, здійснювати прогнози впливу інновацій на соціум і природу. Важливою складовою підготовки фахівців до інноваційно-креативної діяльності є науково-дослідницька робота студентів у вищих навчальних закладах, яка здійснюється у форматі курсових (3-й курс), випускних (4-й курс), дипломних і магістерських (5-й курс) робіт.

Окреслений вид навчально-пізнавальної праці студентів має на меті сформувати у них вміння генерувати цікаві, нестандартні ідеї, розробляти оригінальні проекти інноваційного характеру, актуалізувати критичність і аналітичність мислення в інформатизованому суспільстві, виховати прагнення до досягнення високої якості життя шляхом індивідуально-творчої продуктивності. Отже, науково-дослідницька діяльність — це своєрідна технологія життєтворчості студента на етапі його професійної підготовки.

Проблема організації дослідницької роботи студентів завжди була в центрі уваги науковців: В. Буряк, С. Гончаренко, В. Загвязинський, Н. Кічук, М. Князян, В. Краєвський, Н. Кушнаренко, В. Радул, В. Шейко. Вченими висвітлюються методологічні засади й технології дослідницької діяльності майбутніх учителів, проте проблема організації науково-педагогічного дослідження саме з методики навчання іноземних мов залишається не розкритою. Цей факт зумовлює необхідність висунення такої **мети** представлених у посібнику матеріалів: сформувати у студентів систему пошуково-творчих умінь і цілісне уявлення про зміст, структуру, методи педагогічного дослідження. **Завданнями** посібника є такі:

- розкрити своєрідність науково-педагогічного дослідження з методики навчання іноземних мов;
- ознайомити майбутніх фахівців з етапами організації науково-го пошуку в галузі методики з урахуванням вимог до написання курсових, випускних, дипломних, магістерських робіт;
- висвітлити технологію впровадження експериментальної моделі навчання іноземної мови;
- розкрити діагностичні методи, що використовуються для оцінки рівня сформованості компонентів досліджуваного феномена.

СТРУКТУРНО-КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

§ 1.1. Загальні відомості про структуру дослідницької роботи

Наукова робота студентів з методики навчання іноземних мов є самостійним дослідженням, результатом якого виступають ті методичні прийоми, котрі розроблені студентом з метою підвищення ефективності засвоєння учнями системи знань про мову (лінгвістична компетентність) та зміні використовувати їх у практичній діяльності (комунікативна компетентність). Оскільки будь-який вид дослідницької діяльності студентів (курсова, випускна, дипломна, магістерська) модельє наукове дослідження, спрямоване на досягнення об'єктивно нової, соціально значущої інформації, він відбиває й основні вимоги щодо структуризації роботи. А отже, структура студентського дослідження представлена такими компонентами, як:

- зміст (відображає всі складові наукової роботи);
- вступ (відбиває актуальність та науковий апарат);
- розділ I (містить аналіз теоретичних зasad дослідження);
- розділ II (відзеркалює розроблені прийоми оптимізації навчання французької мови);
- висновки (концентрує основні положення, сформульовані студентом у результаті наукового пошуку);
- список використаної літератури (відбиває всі опрацьовані студентом матеріали);
- додатки (містять схеми, таблиці розділів та матеріал діагностичного (анкети, тести, контрольні роботи) й формувального (вправи, завдання, плани-конспекти експериментальних уроків, проекти позакласних заходів тощо) етапів експерименту);
- резюме французькою мовою (відображає провідні позиції (ключове поняття, його структуру, критерій оцінювання рівня сформованості якості, класифікацію вправ, кількісні показники, перспективи дослідження).

§ 1.2. Технічні вимоги до оформлення курсової, випускної, дипломної, магістерської роботи

Всі види науково-дослідної роботи студентів оформляються на державній мові, в друкованому вигляді (параметри: Times New Roman, кегль — 14, інтервал — 1,5, береги: з лівого боку — 3, з правого — 1,5, вгорі й внизу — по 2 см). Назви розділів та підрозділів друкуються жирним шрифтом. Всі основні розділи (вступ, розділ I, розділ II, висновки, список використаної літератури, додатки) друкуються з нового аркуша великими літерами.

Обсяг роботи, не враховуючи списку використаних джерел та додатків, має бути таким:

- курсової — 25–30 сторінок;
- випускної — 30–45 сторінок;
- дипломної — 45–60 сторінок;
- магістерської — 50–60 сторінок.

§ 1.3. Зразок оформлення титульного листа курсової, випускної, дипломної, магістерської роботи

На титульному листі вказуються такі дані: вищий навчальний заклад, факультет, кафедра, тема дослідницької роботи, інформація про студента, керівника роботи та рецензента (прізвище, ім'я, по батькові).

Нижче наведені зразки оформлення титульних листів для курсової, випускної, дипломної, магістерської робіт.

Курсова робота

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет романо-германської філології

Кафедра французької філології

Курсова робота на тему:

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ПИСЬМА МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ
В СПЕЦІАЛІЗОВАНІЙ ШКОЛІ

Іванова Ганна Олексandrівна

Науковий керівник:
д.пед.н., проф.
Князян М. О.

Одеса 2011

Випускна робота

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет романо-германської філології

Кафедра французької філології

Випускна / дипломна / магістерська робота на тему:

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ
МОВИ В СПЕЦІАЛІЗОВАНІЙ ШКОЛІ

Іванова Ганна Олексandrівна

Науковий керівник:
д.пед.н., проф.
Князян М. О.

Рецензент:
к.пед.н., доцент
Вербицька Т. Д.

Рекомендовано до захисту:
протокол № ____ засідання кафедри
французької філології
від « ____ » 2011 р.
Зав. кафедри _____

Захищено на засіданні ДЕК
протокол № ____
Голова ДЕК _____

Одеса 2011

§ 1.4. Зразок оформлення змісту

Зміст відображає основні етапи наукової роботи з обраної проблеми; в ньому відображаються вступ, розділи, загальні висновки, список використаної літератури, додатки.

Зразок оформлення змісту

Вступ	3
Розділ I. Теоретичні засади організації самостійної роботи старшокласників	7
1.1. Сутність та структура феномена «самостійна робота учнів»	7
1.2. Критерії, показники, рівні сформованості компонентів самостійної роботи у старшокласників	11
1.3. Технологія організації діагностичного експерименту	14
Розділ II. Експериментальна модель організації самостійної роботи на уроках французької мови	16
2.1. Загальна характеристика експериментальної моделі: цілі, етапи, методичні засоби	16
2.2. Система вправ з активізації самостійної роботи учнів 10–11 класів з французької мови	21
2.3. Педагогічні прийоми організації позакласної самостійної роботи на базі викладання французької мови	30
2.4. Аналіз результатів формувального експерименту ...	40
Висновки	45
Список використаної літератури	50
Додатки	55

§ 1.5. Вимоги до написання вступу

У вступі розкривається актуальність та основний науковий апарат дослідження, тобто його

- тема;
- мета;
- завдання;
- гіпотеза;
- теоретичні джерела;
- методи;

- експериментальна база;
- наукова новизна;
- практичне значення;
- достовірність результатів;
- структура роботи.

В актуальності зазначається *важливість дослідження* поданої проблеми, її зв'язок з тими провідними напрямами розвитку освіти, котрі окреслені в державних документах (законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті). Розкривається роль феномена, який досліджується, в оптимізації оволодіння іноземними мовами, розвитку особистості школяра, його підготовки до самостійної пізнавальної діяльності протягом життя та самореалізації як професіонала.

Потім формулюються *наукові напрями*, в контексті яких досліджувалася проблема. Серед них вказуються, як правило, дослідження, спрямовані на розкриття філософсько-методологічних (перший напрям), теоретичних (другий напрям) засад, а також конкретних методів і прийомів (третій напрям), наприклад:

- методологічні аспекти поданої проблеми вивчаються І. Бехом, І. Зязюном, В. Кременем, О. Савченко, О. Сухомлинською;
- теоретичні засади розкриваються в наукових працях О. Бігич, А. Богуш, Р. Мартинової, С. Ніколаєвої, О. Тарнопольського;
- педагогічні умови реалізації моделей розв'язання поданої проблеми висвітлюються В. Березою, І. Лук'янченко, Д. Руснак.

Після цього зазначається, що окреслені дослідження лише торкаються деяких аспектів проблеми (наприклад, організації самостійної роботи школярів на уроках іноземної мови), яка потребує більш системного вивчення. Більш того, аналіз педагогічного досвіду засвідчує, що самостійна діяльність старшокласників здебільшого здійснюється на низькому рівні, учні не володіють прийомами самоорганізації пізнавальної роботи.

Важливим компонентом аргументації актуальності є *формулювання суперечностей*, які зумовили необхідність дослідження обраної проблеми, наприклад:

- наявність суперечностей між вимогами до
- формування особистості випускника школи, здатного до самостійної праці в процесі професійної підготовки, й низьким рівнем актуалізації його самостійності, критичності, творчого потенціалу в традиційній пасивно-репродуктивній системі навчання іноземних мов;
- активізації методичного забезпечення самостійної роботи школярів та недостатньою розробленістю засобів упровадження цієї

роботи в навчально-виховний процес спеціалізованої школи зумовила вибір **теми дослідження**: «Педагогічні засоби організації самостійної роботи старшокласників у процесі навчання французької мови в спеціалізованій школі».

Мета відбиває те, чого прагне досягти дослідник у результаті пошукової роботи. Наприклад, у форматі різних типів науково-дослідної роботи студентів **мета** може формулюватися так:

— курсова робота: висвітлити інноваційний педагогічний досвід організації самостійної діяльності учнів, систематизувати підходи підвищення ефективності цього виду пізнавальної роботи старшокласників;

— випускна: розробити й апробувати педагогічну систему організації самостійної діяльності старшокласників у процесі навчання французької мови;

— дипломна: розробити й експериментально апробувати модель організації самостійної діяльності старшокласників у ході навчання французької мови;

— магістерська: розробити й експериментально апробувати модель і методику підготовки майбутніх учителів іноземних мов до організації самостійної роботи старшокласників.

Відповідно до висунutoї мети розробляються **завдання дослідження**, яких має бути не більше чотирьох. Завдання передбачають чітке формулювання напрямів роботи, серед яких обов'язковими є вивчення теоретичного фонду, розкриття сутності й структури ключового поняття (або феномена), висвітлення критеріїв та рівнів сформованості феномена, розробка системи (або педагогічної моделі / технології) формування феномена, апробація експериментальних засобів, наприклад:

1. Висвітлити теоретичні засади проблеми організації самостійної діяльності особистості.

2. Виявити сутність і структуру феномена «самостійна робота старшокласника».

3. Розкрити інноваційний вітчизняний і зарубіжний досвід організації самостійної роботи на уроках французької мови (для курсових робіт) / обґрунтувати критерії, показники та визначити рівні володіння старшокласниками самостійною роботою (для випускних і дипломних робіт) / обґрунтувати критерії, показники та визначити рівні підготовки студентів бакалаврату до організації самостійної роботи старшокласників (для магістерських робіт).

4. Розробити систему педагогічних засобів активізації самостійної роботи старшокласників (для курсових і випускних робіт) / розробити й апробувати педагогічну модель підвищення ефектив-

ності самостійної роботи старшокласників у процесі навчання французької мови (для випускних і дипломних робіт) / розробити й апробувати педагогічну модель підготовки студентів до організації самостійної роботи старшокласників на уроках французької мови (для магістерських робіт).

Гіпотеза дослідження відображає припущення, відповідно до якого процес формування певного феномена педагогічної реальності буде відзначатися більшою ефективністю (або оптимальним характером / дидактичною потужністю) за умов упровадження в навчання французької мови конкретних педагогічних засобів.

Наприклад, самостійна робота старшокласників буде більш ефективною, якщо реалізувати в ході навчання французької мови такі педагогічні вимоги:

— забезпечити поетапне оволодіння компонентами цієї діяльності з метою формування у старшокласників усієї системи розумових операцій та творчих умінь;

— задіяти потенціал аудиторної та позакласної роботи в напрямку розвитку пізнавальної мотивації до вивчення французької мови;

— впровадити систему проектів, котрі передбачають багато-аспектне вивчення учнями певних проблем, що дозволяє створити креативну атмосферу, в якій старшокласники виявляють дослідницьку ініціативу й наполегливість.

Такий блок інформації, як **«теоретичні джерела»**, відображає ті філософські, психологічні, педагогічні концепції й парадигми, відповідно до яких здійснюється вибір методів дослідження та розробка власного варіанта системи експериментальних засобів. У теоретичних джерелах вказуються ті наукові напрями, котрі визначають актуальній розвиток педагогічної науки та провідні методологічні орієнтири в цій сфері, наприклад: **теоретичні джерела дослідження** ґрунтуються на таких наукових положеннях: формування й розвиток властивостей особистості у процесі активної діяльності (Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн), гуманістичної педагогіки про антропоцентричний розвиток особистості (В. Андрушенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, А. Маслоу, К. Роджерс, О. Савченко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський), особистісно-діяльнісного підходу до навчання іноземних мов (О. Бігич, І. Зимня, О. Тарнопольський).

Методи дослідження відображають весь комплекс прийомів, котрі використовуються студентом з метою реалізації завдань дослідження, тобто теоретичні, емпіричні методи, а також методи математичної статистики (для магістерських робіт). Наприклад, **методами дослідження** були такі, як-от: 1) системний теоретичний

аналіз та узагальнення результатів психологічних, дидактичних, методичних досліджень, вивчення навчально-методичної документації закладів освіти з метою висвітлення теоретичного базису розв'язання проблеми, сутності й структури досліджуваного феномена; 2) педагогічне спостереження, бесіди, анкетування, тестування, що спрямовані на виявлення володіння старшокласниками самостійною роботою. Провідним методом дослідження виступає педагогічний експеримент (етапи — діагностичний, формувальний), що передбачав оптимізацію самостійної роботи учнів шляхом їх активного включення в експериментальну систему педагогічних заходів. Методи математичної статистики (в магістерських роботах) дозволили виявити вплив експериментальної моделі на процес підготовки студентів до ефективної організації самостійної роботи старшокласників.

У блоці «експериментальна база» вказуються ті навчальні заклади й класи, в яких проводився діагностичний та формувальний експерименти.

Наукова новизна відображає той об'єктивно новий результат, який був отриманий студентом. Цей розділ вступу відбиває зміст завдань дослідження та передбачає чітке структурування того, що було розкрито студентом вперше, того, що було уточнено в процесі пошуку, та того, що дістало подальшого розвитку. Наприклад:

— вперше розкрито сутність і структуру самостійної роботи старшокласників; розроблено систему вправ (або педагогічну модель / технологію) організації самостійної діяльності учнів на уроках французької мови; виявлено критерії, показники й рівні володіння старшокласниками самостійною роботою (для випускних і дипломних робіт) / обґрунтовано критерії, показники й рівні підготовки студентів бакалаврату до організації самостійної роботи старшокласників (для магістерських робіт);

— уточнено теоретичні засади формування навчальних умінь старшокласників;

— дісталася подальшого розвитку методика організації творчої діяльності учнів.

Практичне значення віддзеркалює ту науково-практичну цінність, яку має робота, тобто методичний супровід, що був розроблений студентом, рекомендації й поради для вчителів-практиків, наукові посібники тощо. Наприклад, практичне значення дослідження полягає в розробці й впровадженні методичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію процесу організації самостійної роботи старшокласників в аудиторний та позааудиторний час, у створенні й апробації системи діагностики характеру та рівнів оволодіння

самостійною діяльністю. Для магістерських робіт є актуальним визначення того методичного доробку, що був запропонований магістрантом, наприклад, у навчально-виховний процес бакалаврату впроваджено авторську систему, репрезентовану в додатках магістерської роботи «Самостійна робота як засіб формування дослідницької спрямованості особистості студента».

В блоці «достовірність результатів» відображається аргументація вірогідності авторського підходу щодо розв'язання поставленої перед студентом проблеми, наприклад: достовірність результатів дослідження забезпечується обґрунтуванням вихідних теоретичних положень, застосуванням системи взаємодоповнюючих методів, адекватних меті та завданням дослідження, єдністю кількісного і якісного аналізів експериментальних даних, можливістю відтворення експерименту, співвіднесеністю одержаних результатів з практикою загальноосвітньої школи, різноманітністю статистичної обробки результатів дослідно-експериментальної роботи.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

Розділ II

ВИВЧЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД ДОСЛІДЖЕННЯ

В першому розділі відображається теоретичний базис дослідження, а саме: методологічні засади вивчення проблеми, провідні наукові напрями її розв'язання, підходи до визначення сутності ключового поняття, власний варіант визначення цього поняття, аналіз його структури та функцій. Ця інформація подається в першому параграфі.

Другий параграф відбуває підходи щодо вивчення апарату організації діагностичного експерименту: критерії та показники сформованості феномена, який досліджується, а також рівні волонтерської цим феноменом.

Третій параграф містить саму систему діагностичних методів, які відповідають окресленим у другому параграфі критеріям і показникам та слугують засобами виявлення рівнів інтеріоризації досліджуваного феномена.

§ 2.1. Сутність і структура досліджуваного феномена

В цьому параграфі дослідницької роботи студентів визначаються основні концепції, в контексті яких здійснюється науковий пошук, наприклад: положення антропології, гуманістичної психології та педагогіки, діяльнісний підхід, теорії особистості, творчості, пізнання. Так, самостійна робота як засіб розвитку особистості школяра розглядається з позицій педагогічної антропології, гуманістичної психології та педагогіки (В. Андрушенко, І. Аносов, І. Бех, Б. Бім-Бад, Є. Бондаревська, І. Зязюн, В. Кремень, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, Г. Сковорода, І. Франко, К. Юнг), в схематичному полі яких наголошується на творчості, цілісності особистості, виборі нею життєвого шляху, досягненні ефективності індивідуального буття. З позицій гуманістичної педагогіки потенціал самостійної роботи розглядається як забезпечення нею діалогічності, суб'єкт-суб'єктних відносин у навчальному процесі, максимальної взаємоповаги, можливості творчого самовиявлення старшокласників.

Теорії діяльності (П. Гальперін, В. Давидов, О. Леонтьєв, С. Максименко, С. Рубінштейн), пізнання (Н. Бібік, О. Савченко, Г. Щукіна), творчості (М. Бердяєв, Н. Кічук, В. Моляко, С. Сисоєва) дозволяють висвітлити структуру й функції досліджуваного феномена саме як пізнавально-творчої діяльності, розкрити якості особистості старшокласника, систему його мотивів, закономірності індивідуального стилю самореалізації в окресленій роботі.

Після цього вказуються ті основні аспекти, котрі розглядалися вченими в педагогічній науці, наприклад, щодо проблеми організації самостійної роботи учнів: студенти можуть зазначити таке: впродовж другої половини ХХ століття дослідниками (Н. Коваль, Н. Нікандрів, О. Нільсон, П. Підкасистий, Н. Половнікова, О. Савченко) розроблялися окреслені нижче питання цієї проблеми: конструктування цілісної системи дидактичних вимог самостійної діяльності, впорядкування її організаційних видів і форм, розвиток окремих самостійно-пізнавальних умінь, активізація пізнавальної самостійності особистості. На початку ХХІ століття принципова увага науковців зосереджується навколо побудови її ефективної моделі в контексті особистісно орієнтованого, інноваційного навчання, кредитно-модульної системи, активізації самостійної роботи в розрізі підготовки фахівців. Дослідження означених вище аспектів проблеми організації самостійної роботи дозволяє стверджувати, що в педагогічній науці склалися різні підходи до визначення її сутнісних характеристик, компонентного складу, функцій і шляхів управління в практику загальноосвітньої й вищої школи.

Далі наводяться визначення ключового поняття за різними джерелами (словниками, дисертаціями, монографіями, статтями) з їхнім вичерпним аналізом. Студенти мають виявити ті аспекти визначення сутності поняття, які не були висвітлені в роботах інших науковців, показати те, що спільного й різного мають дефініції одного терміна. Наприклад, вивчення довідкових джерел свідчить, що науковці акцентують увагу на різних аспектах дидактичного феномена «самостійна робота».

Так, С. Гончаренко в «Педагогічному словнику» наполягає, що під самостійною пізнавальною роботою учнів слід розуміти різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності школярів, яка здійснюється ними на заняттях або вдома за завданнями вчителя, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі.

У визначенні дефініції «самостійна навчальна робота», запропонованому авторами «Педагогічного словника» (О. Коджаспіров, Г. Коджаспірова), принципово важливою є вказівка на виявлення

певного рівня самостійності учня у всіх структурних компонентах цієї діяльності (від постановки проблеми до здійснення контролю, самоконтролю, корекції). Самостійна навчальна робота, на думку науковців, є засобом формування пізнавальних здібностей учнів та їх спрямованості на безперервну самоосвіту. Автори зазначають, що самостійна робота передбачає поступовий перехід від її найпростіших видів до більш складних, які носять пошуковий характер.

Такі акценти самостійної роботи, як її спрямованість на мобілізацію пізнавальних процесів учня, інтенсифікацію його мислення, домінують у дефініції, запропонованій у психологічному словнику-довіднику (М. Дьяченко, Л. Кандибович). Науковцями розглядається психологічний потенціал самостійної роботи учнів як фактору теоретичної та практичної підготовки школярів до наступної діяльності, формування системи необхідних знань та вмінь, розвитку моральних якостей особистості. М. Дьяченко, Л. Кандибович підкреслюють, що самостійна робота — це метод навчання й самоосвіти, передумова дидактичного зв'язку різних методів між собою. Дослідники особливі значення приділяють дидактичним можливостям самостійної роботи як засобу саморозвитку школяра, наголошуячи, що «в процесі самостійної роботи учень виступає як активна творча особистість, як творець власної культури, ерудиції, освіти, готовності до майбутньої діяльності» [19, с. 249]. Через висвітлення напрямів реалізації активності учня у самостійній роботі розкривається авторська система елементів цієї діяльності, а саме: прийняття її цілей, планування, визначення засобів, самомобілізація та самоконтроль, оцінка результатів. М. Дьяченко, Л. Кандибович наголошують на самостійності учня у цілеформуванні цієї роботи, самоорганізації, самоконтролю й саморегуляції особистості в ній. Вони підкреслюють, що центральною умовою ефективності самостійної роботи є глибоке усвідомлення її цілей й засобів, усвідомлення самого себе як особистості, котра сама спрямовує, організує, контролює процес навчання, встановлює, виходячи із сучасних вимог до спеціаліста, його позитивні сторони й недоліки. Першочергового значення, з точки зору науковців, набуває виховання у дітей прагнення до самостійного набуття знань.

Детермінант керівництва самостійною діяльністю учнів з боку вчителя висовується як визначальна якість у її дефініції, запропонованої О. Нільсоном. Науковцем наводиться розгалужена система видів самостійної роботи, фактором диверсифікації яких виступає домінування в системі впровадження цієї роботи одного з таких аспектів: організаційного, методичного, дидактичного, психологічного. Отже, серед провідних видів самостійної роботи автор виокремлює

такі їх блоки: організаційно-методичний (несамостійна, напівсамостійна, самостійна робота), методичний (ознайомлення із середовищем, літературними джерелами; практичні, лабораторні, польові роботи), дидактико-методичний (наслідування, реконструкція, творчість), організаційний (диференційована (фронтальна робота), недиференційована (групова, парна, індивідуальна робота)), психологічний (предметні дії, мовленнєві дії, мисленнєві операції) [37, с. 102–103]. Однак в означеній системі автором не називаються дослідницькі види самостійної роботи (як, наприклад, моделювання, проектування, виконання дослідницьких завдань різного ступеня складності).

Пошуково-дослідницькі аспекти цієї роботи розкриваються в наукових роботах Н. Коваль. У концептуальному полі наукової позиції Н. Коваль управління вчителем самостійно-пошуковою роботою учнів здійснюється опосередковано через засоби самої діяльності: «керівництво самостійною роботою здійснюється через зміст пізнавальних завдань, що поступово ускладнюються, та шляхом спеціального формування дій, які складають структуру вміння розв'язувати пізнавальні завдання певного типу» [30, с. 3]. Науковець висвітлює такі сутнісні ознаки цього типу навчально-пізнавальної діяльності учнів: 1) її метою завжди є засвоєння нових знань; 2) засіб розробки завдань сприяє розвитку потреби у їх самостійному вирішенні, формуванню позитивних мотивів навчання; 3) в ході пошукової роботи учні засвоюють нові знання та оволодівають прийомами розумової діяльності. Аналіз цього визначення свідчить, що у самостійній роботі пошукового характеру чітко простежуються такі структурні компоненти, як змістовий, мотиваційний, процесуальний.

Слід наголосити, що означені вище компоненти самостійної роботи, але в контексті професійної підготовки студентів, відбуваються у положенні О. Мороза.

З позиції управління пропонують розглядати сутність самостійної роботи студентів С. Гончаренко, П. Олійник, В. Федорченко. Вони її розкривають як форму управління та самоуправління самостійною пізнавальною діяльністю студентів, висловуючи як основні такі блоки цілей: виховний, навчальний, освітній.

Чітка логіка представлення сутності самостійної роботи спостерігається у дисертаційному дослідженні С. Яшанова, який розглядає проблему формування вмінь окресленої роботи в процесі використання нових інформаційних технологій. Основну увагу науковець приділяє її процесуально-діяльнісному аспекту. Автор слушно виокремлює як системоутворювальні такі вміння студентів: виділення

в ситуації орієнтирів, істотних для досягнення поставленої мети; визначення характеру відносин та їх узгодження з операціями, необхідними для доцільного перетворення ситуації; зіставлення змісту дій з конкретним характером об'єктів та явищ; співвіднесення відповідності результатів з цілями; виявлення шляхів й засобів усунення відхилень від запланованих результатів. Означені вміння відбувають такі рефлексивні процеси особистості, як осмислення та оцінювання ефективності протікання своєї діяльності, виявлення причин недоліків, самокорекція. У своїй дослідницькій концепції С. Яшанов цілком доречно дотримується позиції О. Мороза, накреслюючи три блоки у системі підготовки студентів до самостійної роботи: мотиваційний, технологічний, організаційний.

Існує й такий погляд (Н. Меншикова), відповідно до якого проблема якості самостійної роботи студентів залежить від співвідношення зовнішніх вимог й внутрішніх можливостей прийняття рішень. Н. Меншикова пріоритетне значення надає мотиваційному аспекту самостійної роботи, підкреслюючи, що усвідомлюване бажання студента вдосконалювати себе як у загальнолюдському, так й в професійному плані — це базова опора систематичної самостійної роботи.

На основі проаналізованих положень студент має змогу запропонувати власний варіант визначення сутності ключового поняття, а також розкрити його структуру. Наприклад, порівняльний аналіз окреслених вище наукових позицій щодо сутності феномена «самостійна діяльність особистості» дає змогу висунути таке робоче визначення феномена «самостійна робота старшокласників»: це є пізнавальна діяльність, що спрямована на присвоєння системи цінностей та вмінь самостійного опанування знань про світ, розвиток внутрішньої мотивації старшокласників, збагачення їхньої ерудиції та активізацію творчих можливостей.

У структурі самостійної роботи нами було виокремлено такі компоненти: мотиваційний, діяльнісний, самоконтрольний. Так, мотиваційний компонент передбачає формування системи мотивів, що відбуваються в інтересах, цінностях, цілях старшокласників. Діяльнісний компонент передбачає оволодіння старшокласниками самостійними діями, з-поміж яких вивчення теоретичної інформації, аргументація власної позиції, узагальнення, прогнозування. Самоконтрольний компонент передбачає самоаналіз і самокорекцію старшокласників у ході самостійної роботи.

Функціями самостійної роботи старшокласників є такі: врахування індивідуальної унікальності старшокласника в забезпеченні процесу його самовдосконалення; формування всієї системи його ком-

петентностей (комунікативної, навчально-пізнавальної, соціальної, інформаційно-технологічної); його орієнтація на досягнення акмеологічного рівня свого розвитку.

Після викладення матеріалу необхідно зробити короткий висновок такого плану: самостійна робота розглядається нами як важливий фактор формування у старшокласника пізнавальної самостійності, активізації особистісного розвитку, виховання прагнення до різnobічної самоактуалізації.

§ 2.2. Процедура визначення критеріїв, показників, рівнів сформованості феномена

На основі визначених у першому параграфі компонентів студент має змогу розробити систему критеріїв, які відображають провідні особливості реалізації цих компонентів у старшокласників у наочальному процесі.

Як відомо, критерій — це є підстава для оцінки, визначення або систематизації чогось [9, с. 465]. В педагогічних дослідженнях критерій є підставою для класифікації рівнів володіння знаннями, вміннями, компетентностями, а також сформованості у школярів певних особистісних якостей. Кожний критерій розкривається за допомогою системи показників. Ці показники відображають конкретні надбання особистості (засвоєні знання, вміння, навички, якості), які можуть бути вимірювані з використанням психологічних тестів, анкет, контрольних робіт, експертної оцінки.

Наприклад, критерієм оцінювання мотиваційного компонента виступає особистісний критерій, показниками якого є такі:

1) позитивне ставлення до самостійної роботи в контексті навчання французької мови;

2) переконання у важливості впровадження прийомів самостійної роботи як засобу активізації пізнавальних процесів учнів;

3) прагнення підвищувати свій рівень володіння французькою мовою в цій роботі.

Критерієм оцінювання діяльнісного компонента є операційний, який відбуває такі показники:

1) володіння прийомами аналізу інформації, систематизації її основних положень;

2) сформованість умінь робити узагальнення й висновки;

3) здатність використовувати нові знання в практичній діяльності.

Самоконтрольний компонент може бути вимірюваний за допомогою рефлексивного критерію, котрий реалізується в таких показниках:

- 1) володіння вміннями аналізувати свої досягнення й поведінку;
- 2) інтер'оризовані дії мобільно корегувати діяльність;
- 3) сформованість навичок оцінювати власний інтелектуальний доробок й характер особистісного розвитку.

Відповідно до виявлення у школярів цих показників можуть бути сформовані рівні володіння самостійною роботою. Психологопедагогічні дослідження засвідчують про оптимальність висунення трьох провідних рівнів:

- низький, який є початковим;
- середній, що може розглядатися як базовий;
- високий, котрий є творчим, оскільки передбачає виявлення учнями креативних можливостей.

Низький рівень відбуває володіння елементарними прийомами й операціями певної навчальної діяльності, сформованість лише окремих прагнень замість цілісної системи мотивів. Наприклад, якщо мова йде про оволодіння самостійною роботою, то можна схарактеризувати низький рівень таким чином: у старшокласників при наявному прагненні покращити свої знання та вміння не завжди виявляється позитивне ставлення до самостійної роботи на уроках французької мови, не сформовані переконання в її важливості. Учні не володіють прийомами аналізу й систематизації інформації, не можуть зробити самостійні узагальнення, рідко використовують отримані знання в нових ситуаціях. Вони час від часу аналізують свої досягнення, але не можуть виявити причини помилок й швидко здійснити корекцію діяльності.

Середній рівень відображає сформовані базові знання й вміння, котрі є основою задовільної навчальної діяльності учнів. Так, у аспекті оптимізації самостійної роботи старшокласників цей рівень віддзеркалює переважно позитивне ставлення до неї, переконання щодо значущості цієї роботи в оволодінні іноземною мовою. Старшокласники можуть здійснити аналіз інформації та запропонувати певні вихідні позиції щодо її класифікації, зробити нерозгорнути узагальнення й використати окремий сегмент засвоєних знань у практичній діяльності. Вони достатньо чітко й критично аналізують власні досягнення, оцінюють себе й прагнуть змінити деякі напрями своєї навчально-пізнавальної діяльності.

Високий рівень віддзеркалює повну сформованість знань і вмінь школярів, що дає їм змогу виявляти свої творчі можливості, використовувати накопичені знання в нових ситуаціях практичної діяльності. Щодо характеристики цього рівня в аспекті самостійної ро-

боти старшокласників, то тут можна відзначити такі позиції: учні виявляють активно-позитивне ставлення до окресленої роботи, її першочергову важливість не лише в оволодінні французькою мовою, але й у цілісному розвитку особистості. Школярі ефективно аналізують, опрацьовують, систематизують інформацію, вони здатні порівняти різні підходи й положення, сформулювати власне бачення щодо шляхів розв'язання проблеми, застосовуючи при цьому накопичені знання й вміння в практичній діяльності. Вони володіють усіма прийомами самооцінки й самоаналізу, мобільно корегують свою діяльність, здатні окреслювати перспективи свого особистісного розвитку.

Висновок з цього параграфу відображає загальну характеристику критеріїв, перелік показників кожного з них, а також аналіз рівнів.

§ 2.3. Засоби організації діагностичного експерименту

Діагностичний експеримент передбачає вибір методів оцінювання тих якостей, що формуються у школярів. Ці методи співвідносяться з кожним із критеріїв, окреслених у попередньому підрозділі. Наприклад, за особистісним критерієм є можливим запропонувати типову анкету, яка містить запитання щодо ставлення учнів до певного виду їхньої діяльності, ступеня переконаності в їого важливості (для особистісного розвитку або професійного зростання), виявлення бажання вивчати окремий навчальний предмет за допомогою визначеної системи педагогічних прийомів тощо.

В анкеті вказується мета проведення діагностичного експерименту. Обов'язковим компонентом анкети є її паспорт, в якому респонденти вказують прізвище, ім'я, навчальний заклад, клас, дату заповнення анкети. Запитання можуть бути закритими (з варіантами відповіді) або відкритими (без таких варіантів). Наприклад:

АНКЕТА

Шановний учню! Анкетування здійснюється з метою підвищення ефективності формування знань і вмінь (або організації певних видів діяльності школярів, наприклад самостійної роботи).

Назвіть, будь ласка:

прізвище, ім'я:

загальноосвітній заклад:

клас:

дату заповнення анкети:

- Яким є твоє ставлення до самостійної роботи на уроках французької мови: активно-позитивним, позитивним, байдужим, негативним.
- Чи переконаний ти у важливості організації самостійної роботи як засобу збагачення твоїх знань: так, ні, вагаюсь відповісти.
- Чи допомагає тобі самостійна робота підвищувати рівень володіння французькою мовою: так, ні, вагаюсь відповісти.

За операційним критерієм, як свідчить досвід, можна запропонувати анкету, що передбачає самооцінку й експертну оцінку, або творчі завдання, організовані в тест, котрі дозволяють виявити рівень сформованості конкретних умінь.

Наведемо варіант анкети й тесту:

АНКЕТА

Шановні учні! Анкетування передбачає оцінку вами й експертну оцінку рівня сформованості у вас пізнавальних операцій.

Оцініть за 12-балльною шкалою рівень сформованості окреслених нижче вмінь.

Вміння	Самооцінка	Оцінка експерта
Аналіз інформації		
Систематизації основних положень		
Узагальнення		
Використання знань у практичній діяльності		

ТЕСТ

Шановні учні! Тестування проводиться з метою виявлення у вас рівня сформованості пізнавальних операцій. Виконайте, будь ласка, такі завдання:

1. Здійсніть аналіз запропонованого нижче визначення поняття «наука», виокремі основні характеристики цього феномена: це є особливий вид пізнавальної діяльності, спрямованої на вироблення системно організованих, об'єктивних і обґрунтованих знань про світ. Видом практики, за допомогою якої перевіряється істинність наукових знань, є науковий експеримент. Наука здатна виходити за межі конкретного історичного етапу й відкривати для людства нові предметні світи, які можуть стати об'єктом практичного засвоєння лише на наступних етапах розвитку цивілізації.

- Систематизуйте провідні функції науки.
- Здійсніть узагальнення щодо ролі науки на сучасному етапі розвитку людства.
- Напишіть твір-роздум «Вплив наукового знання на виникнення й розв'язання глобальних екологічних проблем».

Операційний критерій передбачає володіння мовою й мовленнєвою компетентностями, саме тому діагностична технологія має містити тести або контрольні роботи, спрямовані на перевірку рівня сформованості цих компетентностей. Наприклад:

TRAVAIL DE CONTRÔLE

- Nommez le temps :
 - “Le marchand avait donné aux fourmis un peu de sable ; elles y avaient tracé des galeries convergentes.”;
 - “Et le croiriez-vous, chéri ?”;
 - “Il suffit chaque mois de déposer une goutte de miel...”;
 - “Elles gardèrent jusqu’au bout un peu de miel pour la Reine, qui pérît la dernière.”
 - “...il lui déplaît de penser qu’il l’ait aimée.”
- Expliquez le sens des mots:
 - ardeur (f), dette (f), fortune (f), las (se), peine (f), périr, respect (m), soulagement (m), urgent (e)
- Nommez le moyen stylistique:
 - “Elle était un peu vulgaire, assez sotte et fort jolie.”;
 - “...mais le passant avait le goût juste”;
 - “...la beauté de cette peinture l’enchanta.”;
 - “Maintenant l’étudiant est devenu un vieil et célèbre écrivain.”;
 - “Son coeur est resté jeune.”;
 - “Que vous rendez la vie intéressante, chérie... Avec vous tout est nouveau, varié...”
- Faites l’analyse stylistique du fragment proposé: “Maintenant l’étudiant est devenu un vieil et célèbre écrivain. Son coeur est resté jeune. Il s’arrête encore, tout ému, devant un paysage ou devant une femme. Souvent dans la rue, en sortant de chez lui, il rencontre une dame âgée qui habite la maison voisine. Cette dame est son ancienne maîtresse. Son visage est déformé par la graisse; ses yeux, qui furent beaux, soulignés par des poches; sa lèvre surmontée de poils gris. Elle marche avec difficulté et l’on imagine ses jambes molles. L’écrivain la salue mais ne s’arrête pas, car il la sait méchante et il lui déplaît de penser qu’il l’ait aimée.”

За рефлексивним критерієм є можливим провести анкетування з використанням відомих у психологічній науці методів, наприклад, анкети В. Семиченко «Здатність до саморозвитку»:

Шановні учні! Дайте, будь ласка, відповіді на запропоновані питання й оцініть їх:

1. Я прагну вивчити себе: так (5 балів), скоріше так, ніж ні (4 бали), і так, і ні (3 бали), скоріше ні, ніж так (2 бали), ні (1 бал).

2. Перепони, які виникають, стимулюють мою активність: так (5 балів), скоріше так, ніж ні (4 бали), і так, і ні (3 бали), скоріше ні, ніж так (2 бали), ні (1 бал).

3. Я шукаю зворотний зв'язок, оскільки це допомагає мені пізнати й оцінити себе: так (5 балів), скоріше так, ніж ні (4 бали), і так, і ні (3 бали), скоріше ні, ніж так (2 бали), ні (1 бал).

4. Я аналізую свої почуття й досвід: так (5 балів), скоріше так, ніж ні (4 бали), і так, і ні (3 бали), скоріше ні, ніж так (2 бали), ні (1 бал).

5. Я багато читаю: так (5 балів), скоріше так, ніж ні (4 бали), і так, і ні (3 бали), скоріше ні, ніж так (2 бали), ні (1 бал).

6. Я вірю у свої можливості: так (5 балів), скоріше так, ніж ні (4 бали), і так, і ні (3 бали), скоріше ні, ніж так (2 бали), ні (1 бал).

7. Я усвідомлюю той вплив, який мають на мене оточуючі люди: так (5 балів), скоріше так, ніж ні (4 бали), і так, і ні (3 бали), скоріше ні, ніж так (2 бали), ні (1 бал).

8. Я отримую задоволення від засвоєння нового: так (5 балів), скоріше так, ніж ні (4 бали), і так, і ні (3 бали), скоріше ні, ніж так (2 бали), ні (1 бал).

Діагностичний експеримент дозволяє виявити рівень оволодіння певними якостями й сформувати експериментальну й контрольну групи, котрі мають бути однорідні за своїм складом.

В експериментальній групі буде реалізовуватися розроблена студентом інноваційна система педагогічних засобів, а контрольна група має працювати за традиційними методами.

Після проведення експерименту в обох групах має місце повторне діагностування з використанням цих же анкет та децо іншими варіантами тестів, які покликані виявити дидактичну потужність створеної студентом системи.

Розділ III

РОЗРОБКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДЖУВАНОГО ФЕНОМЕНА

Найважливішим компонентом наукового дослідження в галузі методики викладання іноземних мов є створення й проведення експериментальної системи педагогічних засобів або моделі.

§ 3.1. Сутність експериментальної моделі: етапи, цілі, засоби

Структура експериментальної моделі, яка розробляється студентами, є такою:

- мета — формування знань, умінь, якостей школярів у певній діяльності;
- компоненти та критерії оволодіння діяльністю;
- педагогічні умови її формування;
- організаційна база експериментальної моделі;
- етапи її розгортання та очікуваний результат кожного з етапів.

Є доцільним розробити схему моделі, в якій навести всі окреслені вище компоненти.

Експериментальна робота відзначається більшою послідовністю, якщо виявити етапи впровадження експериментальних засобів, наприклад, пізнавальний, адаптивний, креативний, та визначити той результат, який студент планує отримати після реалізації кожного окремого етапу.

Нижче наведено варіант схеми експериментальної моделі з організацією самостійної роботи старшокласників у процесі навчання французької мови.

Метою самостійної роботи старшокласників пізнавального етапу є ознайомлення з основними лінгвістичними категоріями, що співвідносяться з рівнем «В 1» за рекомендаціями Ради Європи. На цьому етапі реалізується перша педагогічна умова, яка передбачає поступове оволодіння розумовими діями та творчими вміннями. Очікуваним результатом є формування вмінь вживання граматичних структур, лексичних одиниць, стилістичних засобів у письмовому та

**Експериментальна модель організації
самостійної роботи старшокласників**

Схема 3.1

Мета: оволодіння старшокласниками самостійною роботою з французької мови		
Компоненти самостійної роботи		
Мотиваційний	Діяльнісний	Самоконтрольний
Критерії оцінювання сформованості компонентів		
Особистісний	Операційний	Рефлексивний
Педагогічні умови підвищення ефективності організації самостійної роботи старшокласників у ході навчання французької мови		
Забезпечити поетапне оволодіння компонентами цієї діяльності з метою формування у старшокласників усієї системи розумових операцій та творчих умінь.	Задіяти потенціал аудиторної та позакласної роботи в напряму розвитку пізнавальної мотивації до вивчення французької мови.	Впровадити систему проектів, які передбачають багатоаспектне вивчення учнями певних проблем, що дозволяє створити креативну атмосферу, в якій старшокласники виявляють дослідницьку ініціативу й наполегливість.
База експериментальної моделі		
Уроки французької мови	Позакласна робота	
Етапи організації самостійної роботи старшокласників		
Пізнавальний	Адаптивний	Креативний
Рівні оволодіння самостійною роботою		
Елементарний (низький)	Базовий (середній)	Творчий (високий)

усному висловленні. Старшокласники мають перейти на базовий рівень володіння самостійною роботою.

Метою адаптивного етапу є оволодіння учнями вимогами щодо рівня «В 2», тобто вони мають узагальнювати власні ідеї в контексті достатньо обмеженого обсягу інформації, описувати що-небудь з детальними інструкціями, продукувати гіпотези, доводити свої думки в дискусії, розмірковувати про причини й наслідки, оцінювати альтернативні позиції, формулювати узагальнення. На цьому етапі реалізується друга педагогічна умова, котра спрямовує на включення учнів у аудиторну та позааудиторну роботу самостійного характеру. Загальний очікуваний результат може бути таким: розмовляти швидко, природно й ефективно, письмово викладати свої думки з їх повним обґрунтуванням. Старшокласники переходят на творчий рівень володіння самостійною роботою.

Метою найвищого — креативного етапу — було формування у школярів вмінь розробляти власні варіанти розв'язання певних проблемних ситуацій, що пропонуються їм у контексті самостійної роботи. Рівень володіння французькою мовою відповідає загально-європейським вимогам «В 2+». Спостерігається реалізація третьої педагогічної умови — впровадження проектної діяльності, в контексті якої учні мають можливість висвітлити певну лінгвістичну проблему (підготувати дослідницьку роботу у форматі Малої академії наук), провести літературний вечір, поставити п'есу, організувати зустріч з носіями французької мови тощо. Старшокласники мають змогу в межах шефської роботи підібрати й провести комплекс виховних заходів на французькій мові для учнів молодшого шкільного віку (конкурси, змагання, вікторини). Очікуваний результат: старшокласники виявляють глибокі знання щодо вживання граматичних категорій, лексичних одиниць, стилістичних прийомів, їхнє усне та письмове мовлення є логічно пов'язаним, в ньому використовується значна кількість слів-конекторів. Учні логічно послідовно розгортають власну аргументацію, наголошуючи на її сильних пунктах. Мовлення є стилістично різноманітним, розуміння іншомовного тексту й співрозмовників не докладає значних зусиль. Школярі оволодівають творчим рівнем організації самостійної роботи.

§ 3.2. Система експериментальних вправ і завдань

Для кожної педагогічної умови студент має розробити систему вправ і завдань з французької мови, які й забезпечують оптимальний характер формування тієї якості, що передбачається в його дослідницькій роботі.

§ 3.2.1. Перша педагогічна умова

Перша умова в педагогічних дослідженнях, як правило, актуалізує вимогу щодо впровадження вправ, спрямованих на формування лінгвістичної компетентності учнів (система фонетичних правил, граматичних норм, лексичних одиниць). На прикладі організації самостійної роботи окреслена умова забезпечує поетапне оволодіння компонентами цієї діяльності, результатом чого є сформовані лінгвістичні знання з французької мови, розумові операції, творчі вміння старшокласників, що дозволяє їм достатньо вільно діяти в усному та письмовому сприйнятті та висловленні. У зв'язку з цим студент повинен розробити чіткий комплекс методичних засобів, котрі містять вправи на активізацію лінгвістичних знань, формування розумових операцій порівняння, аналізу, синтезу, систематизації, узагальнення, розвиток творчих умінь генерації цікавих ідей.

Будь-яка система вправ, що пропонується студентом, має відповісти психолінгвістичним закономірностям формування знань і вмінь учнів, а отже:

— містити спочатку сухо мовні вправи (граматичні, лексичні) — перший блок;

— потім — умовно-комунікативні (вивчення особливостей представлення автором подій у тексті, складання його плану, характеристика портрету персонажів з використанням лінгвістичних одиниць, актуалізованих у попередньому блокі вправ, стилістичний аналіз фраз та окремих фрагментів) — другий блок;

— наприкінці — комунікативні (обговорення ключової ідеї, характеристика героїв та їхніх вчинків, аналіз впливу твору на розвиток свідомості різних поколінь тощо) — третій блок.

Наведемо приклад систематизації вправ з формування у старшокласників компетентностей відповідно до рівня «В 1» та вмінь самостійної роботи. Вправи розроблені на основі вивчення новели Андре Моруа «Мурашки».

ПЕРШИЙ БЛОК — МОВНІ ВПРАВИ **Exercices de grammaire**

- Analysez la formation des substantifs au féminin: charnière (f), fourmilière (f), paille (f), société (f); des adjectifs au féminin: aucune, blanche, chérie, convergente, dernière, enfantine, grosse, intéressante, seule, transparente. Formulez les règles de la formation du féminin des substantifs et des adjectifs.
- Relevez les verbes au présent, à l'imparfait, au passé composé, au plus-que-parfait, au passé simple de *l'indicatif*, au présent du *conditionnel*; aux *formes non personnelles du verbe* (au participe passé, à l'infinitif).
- Expliquez l'emploi de la préposition “de”: “deux plaques de verre”, “des charnières de papier”, “une société de petits monstres”, “un peu de sable”, “une goutte de miel”, “les fourmis se chargent... de la transporter...”, “un chapeau de paille”, “une robe de mousseline”, “à côté d'elle”, “être las de la fourmilière”, “la cheminée de sa chambre”, “mourir de faim”. Quels rapports exprime-t-elle ?
- Trouvez des propositions à un terme.
- Relevez des propositions : a) au prédicat verbal ; b) au prédicat nominal.
- Dégagez des phrases avec subordonnée relative. Faites leur analyse syntaxique.

Exercices de vocabulaire

- Remplacez les mots en italique par d'autres termes, tirés de la nouvelle: à *la fin* du mois; ce travail ne donne aucun *effort*; les étudiants s'adressent au professeur avec une grande *considération*; parler avec *ferveur*; l'enfant *se mouvait*; être *fatigué* d'un travail monotone; il faut *mettre* un peu de confiture sur cette assiette; *s'occuper* de transporter des livres; couper du gâteau en tranches *fines*.

Modèle: à *la fin* du mois — *au bout* du mois.

- Faites ressortir les différents sens du mot *peine* (f): le juge a prononcé la *peine*; sous *peine* de mort; la *peine* de coeur; consoler sa soeur dans la *peine*; partager la *peine* de son camarade; le travail qui exige de la *peine*; à chaque jour suffit sa *peine*; n'être pas au bout de ses *peines*; un homme de *peine*; avoir de la *peine* à travailler; avec *peine*; sans *peine*; à *peine*.

Modèle: le juge a prononcé la *peine* — dans le contexte proposé le substantif *peine* (f) signifie une sanction prévue par la loi, une condamnation.

- Nommez les synonymes des mots suivants: agiter (s'), ardeur (f), charger (se), chéri (e), goutte (f), mince, nourrir, peine (f), périr, varié (e).

Modèle: agiter (s') — bouger, démener (se), mouvoir (se).

- Nommez les antonymes des mots ci-dessous: convergent (e), dernier (ère), garder, géant (e), gros (se), las (se), lentement, lier, nouveau (nouvelle), respect (m).

Modèle: convergent (e) — divergent (e).

- Traduction: 1) Продавець сказав, що мурашкам вистачить однієї краплі меду на місяць, вони не завадуть ніякого клопоту.
- Жінка носила гарний капелюх з білої соломи. 3) Панні А. демонструвала із дитячим завзяттям своїм гостям новий мурашиник. 4) Цей чоловік любить музику Баха. 5) Прозорий мурашиник знаходився за дзеркалом на столі.

ДРУГИЙ БЛОК — УМОВНО-КОМУНІКАТИВНІ ВПРАВИ

Etude du texte

- Dressez les plans de la nouvelle en question: le plan thématique qui reflète les trois épisodes principaux de la nouvelle; le plan analytique qui contient l'analyse de deux mondes: le monde des fourmis et le monde des hommes.
- Comment l'auteur peint-il le portrait physique de l'héroïne principale? Parlez de l'âge de la femme, de son goût. Est-ce que son apparence reflète son monde intérieur?
- Dégagez des épithètes, expliquez leur rôle dans la nouvelle en question.

ТРЕТЬІЙ БЛОК — КОМУНІКАТИВНІ ВПРАВИ

- Analysez les actes et le caractère de l'héroïne principale. Pourquoi la femme a-t-elle acheté la fourmilière? Dites, comment étaient ses intérêts? Nommez et caractérissez-les. Est-ce qu'elle connaissait les goûts de son amant? Comment était sa conduite avec son amant? Peut-on affirmer que l'héroïne principale a peu de profondeur?
- Analysez le détail suivant de la conduite de l'héroïne: "Regardez, chéri, dit-elle avec *l'ardeur enfantine qu'il aimait (elle le savait)...*" Quelle conclusion à propos de son monde intérieur pouvez-vous faire?
- Comment l'auteur représente-t-il deux manières de vivre: des hommes et des fourmis ? Qui est plus humain selon André Maurois?
- Dégagez l'idée-clé de la nouvelle d'André Maurois "Les fourmis".
- Lisez l'oeuvre de Simone de Beauvoir "Pourquoi est-ce qu'on existe?" Faites l'analyse comparative de la vision de l'homme par André Maurois et Simone de Beauvoir. De quelle manière deux auteurs parviennent-ils à démontrer l'insensibilité des hommes? Analysez une telle idée de Simone de Beauvoir: "Les deux tiers du monde ont faim"... Catherine a vu un petit garçon de son âge qui a faim. Je me souviens : comme les grandes personnes me semblaient insensibles! Il y a tant de choses que nous ne remarquons pas; enfin, nous les remarquons, mais nous passons outre parce que nous savons qu'il est inutile de s'appesantir". En quoi consiste le sens de la vie d'un homme d'après Simone de Beauvoir ? Faites attention à une tette idée de Simone de Beauvoir: "On existe pour se rendre heureux les uns les autres".

Саме в другому й третьому блоках вправ передбачається формування розумових дій і творчих умінь, оскільки старшокласники

мають проаналізувати вчинки головної героїні, схарактеризувати ставлення до неї оточуючих людей, порівняти її поведінку з поведінкою персонажів інших творів, зробити узагальнення щодо світогляду героїв твору та генерувати цікаві ідеї стосовно ролі окресленої новели у вихованні екологічної культури сучасної особистості.

Всі розроблені студентом види вправ можуть бути представлені в системі уроків, плани-конспекти яких доцільно навести в додатках.

§ 3.2.2. Друга педагогічна умова

Друга педагогічна умова передбачає більш активне включення старшокласників у мовленневу діяльність, розгортання якої здійснюється не лише на уроках французької мови, але й в позакласний час. Ця умова актуалізує переважно ті вимоги, котрі висуваються до комунікативних вправ, а отже, є доцільним пропонувати старшокласникам виконати завдання дослідницького характеру, що є основою підготовки учнів до лінгвістичних конкурсів, олімпіад, літературних змагань тощо.

Наведемо приклади деяких завдань, що можуть бути запропоновані учням у форматі їх підготовки до літературного конкурсу «Знавці французької літератури»:

- Ecrivez la composition "L'idée du beau d'André Maurois". Comment André Maurois représente-t-il la beauté: de l'âme de l'homme; de la nature; des beaux-arts. En quoi consiste une beauté éternelle, une beauté parfaite selon André Maurois? Comment cette citation reflète-t-elle la vision de la beauté par André Maurois: "On me demande si l'on trouve dans mes écrits des mots-clefs, si souvent répétés qu'ils trahissent quelque obsession de l'auteur. J'en vois peu mais ai pourtant relevé un grand nombre de fois les adjectifs: tendre, sublime, étrange, sûr, délicieux, enchanté et les substantifs: fidélité, destin, beauté, poésie" (d'après A. Maurois "Portrait d'un ami qui s'appelle moi").
- Ecrivez la composition au sujet suivant: "La conception de la femme dans l'oeuvre d'André Maurois". Quels types de femmes A. Maurois brosse-t-il dans ses nouvelles (une femme honnête, une femme forte, une femme intelligente, une femme coquette, une femme perfide)? En quoi consistent les meilleurs traits du caractère d'une femme d'après A. Maurois? Comment sont les qualités d'une femme qui peuvent être envisagées comme inacceptables?

3. Lisez les œuvres de Pierre Gamarra "Les amours du potier" et d'Henri Troyat "La vie d'artiste". Exposez vos idées sur le rôle des beaux-arts dans la formation de la culture et la mentalité d'une personne.
4. Nommez les œuvres où les problèmes du monde intérieur des femmes, de leur activité dans la vie sociale sont envisagés. Ecrivez une dissertation au sujet suivant "La vision de la femme dans la littérature française".
5. Parlez de la vie et l'activité littéraire de Guy de Maupassant. Parlez de l'influence de G. Flaubert sur l'activité de Guy de Maupassant. Nommez les recueils de ses contes et de ses nouvelles réalistes. Parlez des problèmes, des idées, des personnages de ses nouvelles ("Boule se suif", "Le papa de Simon", "Deux amis", "Les prisonniers", "En mer", "Le loup", "Menuet"). Caractérissez les problèmes envisagés dans les romans de Guy de Maupassant ("Une Vie" (1883), "Bel-Ami" (1885)).
6. Lisez l'œuvre de Bernard Clavel "Le voyage du père". Analysez le monde intérieur du personnage principal Quantin. Comparez le caractère de l'abbé Marignan avec celui de Quantin.
7. Lisez le roman d'Emile Zola "Au bonheur des dames". Présentez les portraits moraux de Denise et Mouret, les personnages de ce roman. Comparez la vision de la femme par l'abbé Marignan à celle de Mouret.
8. Lisez la nouvelle de Prosper Mérimée "Mateo Falcone". Comparez le caractère de Mateo Falcone à celui de Saint-Clair. Ces personnages, de quoi se ressemblent-ils? se diffèrent-ils? Est-ce que ces deux personnages se ressemblent de leur dignité, honnêteté, fidélité? Argumentez votre réponse à l'aide des citations tirées des nouvelles en question. Qui est plus impitoyable, exigeant, impassible parmi ces personnages? Quels traits du caractère de Mateo Falcone démontrent son assassinat de Fortunato?
9. Comparez le style d'exposer d'André Maurois, de Guy de Maupassant et de Prosper Mérimée. Ayant fait l'analyse stylistique des nouvelles d'André Maurois, nommez les particularités de son style. Caractérissez sa manière d'exposer en vous appuyant à la citation présentée ci-dessous: "...ses qualités essentielles...: ironie et clarté, phrases courtes, peu d'incidentes, les *qui* et les *que* évités, les adjectifs peu fréquents mais choisis soigneusement, les métaphores, rares elles aussi, et généralement humoristiques" (J. Suffel "André Maurois"). Est-ce que le style de Guy de Maupassant peut être caractérisé comme dense, dépouillé, incisif, laconique, succinct. Prouvez que Guy de Maupassant avec l'habileté d'un maître dépeint la beauté de la nature qui devient un cadre magnifique du développement des actions et de la renaissance intérieure d'une personne. Mettez en évidence que le style d'exposer de Prosper Mérimée est clair,

classique, lucide, lumineux, simple, sobre. Prouvez que l'ironie est une des qualités maîtresses du style de Prosper Mérimée.

10. Parlez de l'activité littéraire de Prosper Mérimée. Nommez ses romans historiques. Comment est le rôle du roman "Chronique du règne de Charles IX" dans l'activité littéraire de Mérimée? Nommez les nouvelles de Prosper Mérimée, caractérissez les problèmes envisagés dans ses nouvelles.
11. Parlez de l'activité littéraire de Voltaire.
12. En quoi consiste la conception pédagogique de Rousseau?

Такий підхід дозволяє активізувати пізнавальну позицію старшокласників, підготувати їх до пошукової роботи у вищому навчальному закладі, сформувати самостійність як якість особистості.

В курсовій / випускній / дипломній / магістерській роботах студентом наводяться основні проекти. Програми їх детального впровадження й інші варіанти проектів має сенс навести в додатках.

§ 3.2.3. Третя педагогічна умова

Третя педагогічна умова в дослідженнях з методики навчання іноземних мов націлює студентів на розробку завдань підвищеної складності (наприклад, впровадження проектів, портфоліо, творчих завдань), оскільки така робота актуалізує креативні сили учнів, їхні прагнення до самоствердження й самореалізації в учнівському колективі.

Завдання окресленого типу сприяють формуванню мовленнєвих дій, передбачених рівнем «В 2+». Так, проектна діяльність дозволяє активізувати вміння швидкого й коректного використання граматичних структур, правильного вживання конекторів, чіткого викладення думок, розгортання авторської концепції, підбору сильних доказів. Наведемо деякі з варіантів проектів, за типом структурування яких можуть бути розроблені студентами власні проекти:

1. Préparez un rapport sur l'histoire du républicanisme en France. Décrivez la république comme une forme de la gestion d'Etat. Analysez les principes républicains. Parlez de l'histoire de l'idéologie républicaine en France.

- Préparez l'information sur le problème de l'organisation du système des études supérieures en France et en Ukraine: "L'école supérieure en France et en Ukraine: caractéristique comparative".
- Composez un projet sur la protection de la nature dans votre ville natale. Nommez les problèmes écologiques de votre ville. Révélez les causes de ces problèmes. Proposez vos variantes de la résolution des problèmes écologiques.
- Elaborez le modèle du professeur de l'Europe unie. Relevez les qualités professionnelles, propres à un professeur de l'Europe unie. Caractérissez un professeur-européen au point de vue de son intellect et ses qualités morales. Nommez les traits qui assurent l'efficacité professionnelle d'une personne en Europe.
- Préparez une dissertation au sujet ci-dessous: "La miséricorde et l'indifférence humaine: principe à choisir pour l'Europe unie". Dites, en quoi consistent les problèmes de la coexistence des peuples européens. Comment est le rôle de la tolérance réciproque et de la compréhension mutuelle dans la coopération européenne? Pourquoi la miséricorde, l'indulgence et la compassion peuvent-elles être considérées comme principes de la genèse de l'union européenne?
- Complétez un portfolio "La mode française: styles, tendances et perspectives". Préparez l'information intéressante sur la Haute couture. Parlez des boutiques des grands couturiers français. Décrivez les styles que vous préférez.
- Préparez le rapport au sujet ci-dessous: "Le conte français dans la culture européenne". Nommez les types de contes français. Parlez de l'histoire des contes. Analysez des contes fantastiques, philosophiques, satiriques et contes de fée. Caractérissez les idées principales des contes de fée. Relevez le rôle des contes français dans la littérature mondiale.
- Trouvez une information intéressante sur la construction du palais du Louvre à Paris. Nommez les étapes principales de l'histoire du palais du Louvre. Parlez de la construction de ce palais. Présentez l'information sur l'architecture du palais. Parlez des collections de ce musée.

Після викладення матеріалу кожної педагогічної умови студент має зробити висновок щодо прогнозованої дидактичної потужності кожної з них.

§ 3.3. Аналіз прикінцевих результатів експериментальної роботи та види їх уточнення

Після проведення експериментальної роботи студент здійснює повторну діагностику й порівняльний аналіз результатів, отриманих в експериментальній та контрольній вибірках. В експериментальній групі прикінцеві результати в аспекті формування у школярів заданої якості мають бути кращими, ніж у контрольній групі. Якщо це не спостерігається, то експериментальна система засобів не є методично ефективною та її впровадження в широку практику загальноосвітньої школи не має сенсу.

Студент чітко окреслює:

— в яких класах він проводив експериментальну роботу (наприклад, 10-А й 11-А класи були експериментальними групами, тоді як 10-Б та 11-Б — контрольними);

— протягом якого часу вона розгорталася (наприклад, протягом одного або двох років: експеримент був започаткований у період педагогічної практики студента на четвертому курсі й завершений у другому семестрі п'ятого року навчання студента, що загалом охоплює три учнівських семестри).

У цьому параграфі є доцільним представити результати початкового й прикінцевого тестування й анкетування учнів у вигляді таблиць й описати кожну цифру. Наприклад, за особистісним критерієм було виявлено, що високий рівень володіння самостійною роботою до початку експерименту в експериментальній виборці виявили лише 3 % учнів, а у контрольній — 4 %. Після впровадження експериментальної моделі кількість учнів з високим рівнем в експериментальній групі становила 53 %, у контрольній виборці — 12 %).

Середній рівень до початку експерименту в обох групах продемонструвала майже однакова кількість учнів (45 % респондентів — в експериментальній, 46 % — у контрольній). Діагностичне тестування й анкетування, яке проводилося після закінчення експериментальної роботи, виявило, що в експериментальній групі учнів з таким рівнем було 47 %, а в контрольній — 35 % (див. табл. 3.1).

Низький рівень оволодіння самостійною роботою був виявлений майже у половини школярів до впровадження експериментальної системи (52 % — в експериментальній вибірці та 50 % — у контрольній). Прикінцеве тестування дозволяє стверджувати, що в експериментальній групі немає учнів з низьким рівнем, а в контрольній їх кількість становить 53 %.

Таблиця 3.1

Результати володіння самостійною роботою за особистісним критерієм

Рівні володіння самостійною роботою	Кількість учнів у %			
	До початку експерименту		Після проведення експерименту	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	3	4	53	12
Середній	45	46	47	35
Низький	52	50	-	53
Всього	100	100	100	100

За таким зразком слід описати результати за кожним з критеріїв.

Після чого можна констатувати таке: як бачимо, в експериментальній групі значно підвищилася кількість учнів з високим рівнем володіння самостійною роботою, а в контрольній групі показники початкового й прикінцевого тестування є майже однаковими.

Дослідницька робота студента значно виграє, якщо він узнаочнює отримані результати у вигляді гістограм, діаграм, графіків.

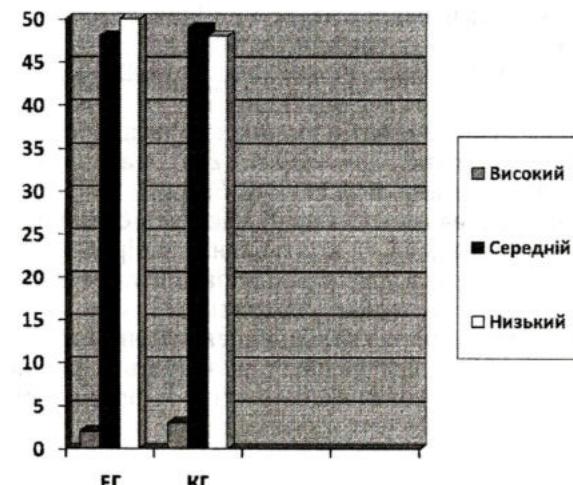
Наприклад, з метою узнаочнення отриманих даних до проведення та після закінчення експерименту нами були побудовані діаграми, які демонструють володіння старшокласниками самостійною роботою за особистісним критерієм (дивись діаграми 3.1, 3.2).

Підтвердити ефективність розробленої експериментальної моделі є можливим шляхом використання засобів математичної статистики. Наприклад, студент обирає такий прийом, як обчислення F — критерію Фішера. Він зазначає, що статистична перевірка правильності висунутої гіпотези здійснювалася шляхом упровадження методу дисперсійного аналізу й обчислення F — критерію Фішера за такою формулою:

$$F = \frac{1}{D_0} \left[\left(\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m n_i \right) D_\phi + D_0 \right].$$

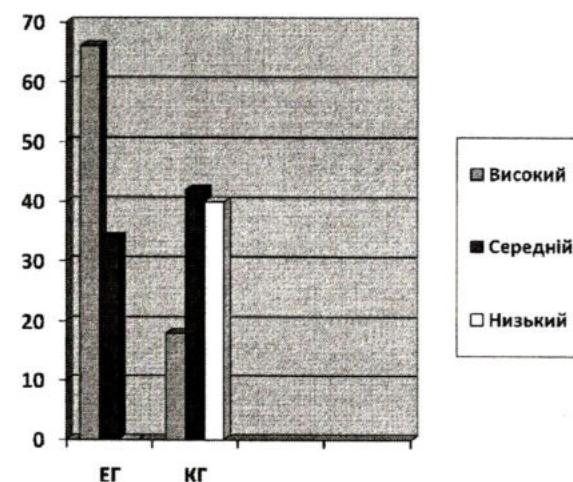
Діаграма 3.1

Оволодіння старшокласниками самостійною роботою за особистісним критерієм (до початку впровадження експерименту)

Діаграма 3.2

Оволодіння старшокласниками самостійною роботою за особистісним критерієм (після впровадження експерименту)

Якщо розбити обчислення на операції, то маємо таку послідовність дій:

1) визначення суми всіх оцінок: $\sum_{i=1}^2 \sum_{j=1}^4 y_{ij}$, звідки є можливим підрахувати середнє арифметичне M ;

2) обчислення суми квадратів всіх оцінок $\sum_{i=1}^2 \sum_{j=1}^4 y_{ij}^2$, звідки підраховується загальна дисперсія оцінки D ;

3) підрахування суми по групах: $\sum_{j=1}^4 y_{ij}$ й $\sum_{j=5}^8 y_{ij}$, звідки стає відомим M_A ;

4) обчислення суми квадратів умовних середніх: $\sum_{i=1}^2 M_{ini}^2$, звідки визначаються остаточна дисперсія D_o , факторна дисперсія $D_\phi = D_y - D_o$ й дисперсійне відношення F .

При $\alpha = 0,05$ критичне значення F має бути більшим за 1, тобто оцінки в експериментальній та контрольній вибірках можна розглядати як статистично однорідні, а запропоновану систему організації самостійної роботи — методично потужною.

Отже, результати формувального експерименту підтвердили правомірність висунутої гіпотези її ефективність створеної експериментальної системи організації самостійної роботи старшокласників.

Розділ IV

ФОРМУЛЮВАННЯ ВИСНОВКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Висновки дослідження концентрують всі основні положення, які сформулював студент у процесі пошукової роботи відповідно до висунутих ним завдань.

Наведемо послідовність оформлення висновків дослідження:

- слід коротко вказати на актуальність дослідження;
- назвати науковців, які найбільш повно розглядали цю проблему;
- навести власний варіант визначення ключового поняття;
- назвати компоненти досліджуваного феномена;
- коротко схарактеризувати його функції;
- визначити критерії й показники оцінювання рівня сформованості феномена;
- зазначити рівні володіння феноменом;
- перерахувати педагогічні умови формування феномена з чітким методичним забезпеченням кожної з них;
- схарактеризувати основні результати, отримані в експериментальній та контрольній групах до початку й після закінчення експериментальної роботи;
- зробити загальний висновок;
- окреслити перспективи дослідження поданої проблеми.

УПОРЯДКУВАННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Посилання в тексті обов'язково мають бути наприкінці абзацу в квадратних дужках з вказівкою номера джерела в списку використаної літератури та номера сторінки, наприклад: [18, с. 135].

Список використаної літератури не входить у загальний обсяг роботи. В ньому наводяться всі джерела, на які спирається студент у процесі аргументації своєї авторської позиції.

Вимоги до оформлення:

— дисертацій:

Цокур О. С. Категория педагогического сознания в теории и практике профессиональной подготовки учителя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.04 / Цокур Ольга Степановна. — Одесса, 1998. — 469 с.

— авторефератів дисертацій:

Казанжи І. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до позаурочної виховної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. В. Казанжи. — Одеса, 2002. — 20 с.

— монографій:

Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія / Н. В. Гузій. — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. — 243 с.

— навчальних посібників:

Кічук Н. В. Освіта у сучасному світі (порівняльний контекст) : навч. посіб. / Н. В. Кічук. — Ізмаїл, 2001. — 88 с.

— статей:

Кремень В. Людиноцентризм в освіті: філософія нових підходів / В. Кремень // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2006. — № 1. — С. 7–18.

— словників:

Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. М. Бим-Бад ; редкол.: М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова. — М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. — 528 с.

Психология: словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Политиздат, 1990. — 494 с.

— хрестоматій:

Педагогічна майстерність : хрестоматія : [навч. посіб.] / [упоряд.: І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. — К. : Вища шк., 2006. — 606 с.

— тез конференцій:

Согур Л. М. Здоровий спосіб життя у курсі шкільної валеології: народознавчий аспект / Л. М. Согур, Н. П. Кириленко // Формування професійної культури майбутнього вчителя початкових класів : зб. матеріалів респ. наук.-практ. конф. — Вінниця, 1999. — Т. 2. — С. 384–391.

— джерел з електронного ресурсу:

Гвоздій С. П. Формування здорового способу життя студентів як педагогічна проблема [Електронний ресурс] / Іванова І. В., Гвоздій С. П., Поліщук Л. М., Козикін А. Г. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/10.-ENXXIV_2007/Pedagogika/21528.doc.htm.

— наукових праць у співавторстві:

Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : монографія / В. П. Андрющенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень [та ін.]; за ред. В. Г. Кременя. — К. : Наук. думка, 2003. — 853 с.

Реан А. А. Педагогика : учеб. пособие / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. — СПб. : Пітер, 2006. — 304 с.

Всі наукові праці вказуються в алфавітному порядку.

Орієнтовна кількість наукових джерел для робіт різного типу:

— курсова: не менше 20 джерел;

— випускна: не менше 40;

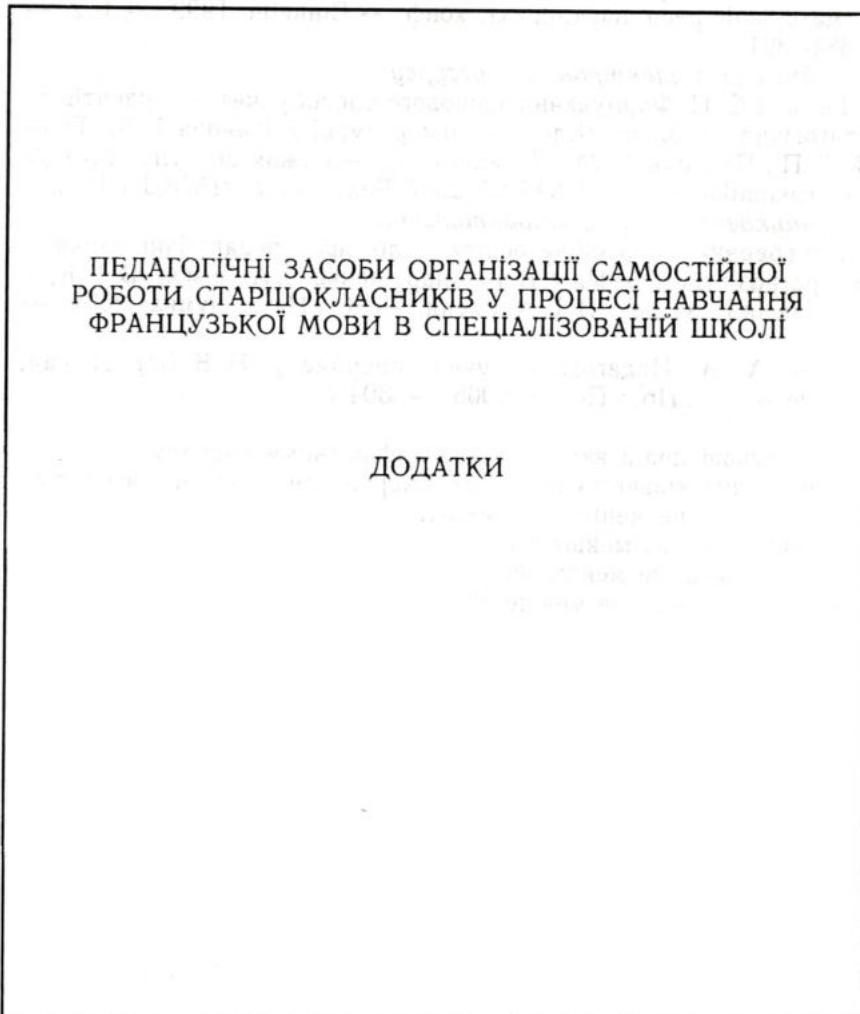
— дипломна: не менше 60;

— магістерська: не менше 80.

Розділ VI

ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ

Титульний лист додатків слід оформлювати за таким зразком:

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ В СПЕЦІАЛІЗОВАНІЙ ШКОЛІ

ДОДАТКИ

Додатки містять матеріал, який є важливим для організації експериментальної роботи, але занадто широким для його вміщення в текст роботи. В додатки виносяться:

- діагностичні методи (тести, анкети);
- таблиці;
- діаграми, гістограми, графіки;
- педагогічні плакати;
- малюнки, фотографії, картки;
- плани уроків;
- програми позакласних заходів;
- програми організації навчально-виховної роботи учнів на рік;
- комплекси вправ, завдань;
- аудіо / відео матеріали;
- алгоритми впровадження проектів;
- плани проведення класних годин, бесід, лекцій тощо.

Зазначаються додатки в алфавітному порядку, при цьому один додаток може містити декілька сторінок (наприклад, програму організації конкурсу, вікторини, олімпіади). Нумеруються додатки так само, як і робота. Кожний з додатків має назву, наприклад:

Додаток А

Система діагностики мотиваційного компонента
пізнавальної діяльності учнів

ОФОРМЛЕННЯ РЕЗЮМЕ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ

Резюме оформлюється на французькій мові, якщо робота виконана українською, та на українській, якщо робота — французькою. Воно відображає основні наукові висновки дослідження й приклади провідних методичних засобів, які були розроблені студентом. Нижче наведено резюме з елементами виступу студента на захисті випускної роботи:

Madame la Présidente! Mesdames et messieurs!

Le sujet de notre travail de recherche est "L'enseignement de l'expression orale en français à l'école primaire".

Les objectifs de notre travail:

1. Analyser les méthodes de l'enseignement de la langue française aux écoliers.
2. Etudiez les critères de l'évaluation des connaissances des élèves et le niveau du développement des savoir-faire des enfants.
3. Vérifier expérimentalement l'efficacité du modèle didactique de l'enseignement de l'expression orale à l'école primaire.

À la suite de l'étude nous pouvons prouver que les élèves de l'école primaire peuvent apprendre l'expression orale en français dans les limites du programme proposé, si l'organisation du processus éducatif est fondée sur les principes didactiques, présentés ci-dessous:

- l'assurance de la compréhension du français et le développement simultané des savoir-faire lexicaux et grammaticaux;
- la motivation de l'expression orale;
- l'enseignement de la langue française à la base des modèles typiques;
- la variation des méthodes de l'enseignement;
- le rôle dominant du jeu dans l'activité des élèves.

Les unités structurales du modèle didactique de l'enseignement de l'expression orale sont: les composants de l'enseignement, les aspects de l'activité communicative des enfants, les étapes de l'enseignement et le résultat.

Les composants de l'enseignement sont les connaissances linguistiques, les savoir-faire linguistiques et communicatifs.

Les moyens de la réalisation des objectifs du modèle didactique sont des exercices, classifiés d'après les étapes: langagière, quasi-communicative et communicative.

L'étape langagière prévoit la formation des connaissances des enfants, par exemple:...

L'étape quasi-communicative exige le développement des savoir-faire quasi-communicatifs de l'audition (sous forme de monologue et dialogue), de la parole à la base des modèles de la communication, par exemple:...

L'étape communicative assure le développement des savoir-faire communicatifs des enfants à la base de leur expérience langagière et leur activité créative, par exemple:...

Les critères de l'évaluation des connaissances et des savoir-faire des élèves sont:

- la maîtrise du lexique qui prévoit la compréhension correcte des unités lexicales, des groupes de mots de la langue française;
- la maîtrise de l'audition qui fixe la quantité de propositions comprises;
- la maîtrise du monologue qui prévoit l'expression indépendante des propositions qui sont construites correctement et correspondent à la situation proposée;
- la maîtrise du dialogue qui fixe la quantité de répliques de différents types.

L'étude n'épuise pas tous les aspects du problème envisagé. Cette recherche est la direction perspective pour la formation et le développement des savoir-faire de la communication des élèves de l'école secondaire.

Merci de votre attention!

Література

1. Андрушенко В. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу / В. Андрушенко // Вища освіта України. — 2004. — № 1. — С. 5—9.
2. Аносов І. П. Антропологічний підхід як детермінанта сучасних освітніх змін / І. Аносов // Постметодика. — 2002. — № 7—8. — С. 4—6.
3. Бердяєв Н. А. Смисл творчества: Опыт оправдания человека / Н. А. Бердяев. — М. : АСТ ; Х. : Фоліо, 2004. — 678 с.
4. Бех І. Д. Гідність як духовний геном особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. — 2009. — № 1 (62). — С. 77—89.
5. Бібік Н. М. Проблеми професійного вдосконалення вчителів початкових класів / Н. М. Бібік // Післядипломна освіта в Україні. — 2002. — № 2. — С. 60—62.
6. Бим-Бад Б. М. Педагогические течения в начале двадцатого века. Лекции по педагогической антропологии и философии образования / Б. М. Бим-Бад. — 2-е изд. — М. : Изд-во УРАО, 1998. — 116 с.
7. Бондаревская Е. В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания / Е. В. Бондаревская // Педагогика. — 2001. — № 1. — С. 17—24.
8. Буряк В. Формування методологічної культури майбутнього вчителя / В. Буряк // Рідна школа. — 2005. — № 2. — С. 3—7.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. — 1440 с.
10. Виробничі функції, типові задачі діяльності та вміння учителя іноземної мови (спеціаліста) / кол. авт. під кер. С. Ю. Ніколаєвої. — К. : Ленвіт, 1999. — 96 с.
11. Выготский Л. С. Собрание сочинений. В 6 т. Т. 3. Проблемы развития психики / Л. С. Выготский ; под ред. А. М. Матюшкина. — М. : Педагогика, 1983. — 368 с.
12. Гальперин П. Я. Психология как объективная наука. Избранные психологические труды / П. Я. Гальперин ; ред. А. И. Подольский ; РАО, Моск. психол.-социальный ин-т. — М. ; Воронеж : МПСИ : Изд-во НПО «МОДЭК», 2003. — 479 с.
13. Гончаренко С. Педагогічний процес з погляду «філософії ХХІ століття» / С. Гончаренко, В. Кушнір // Шлях освіти. — 2005. — № 1. — С. 2—7.
14. Гончаренко С. Про критерії оцінювання педагогічних досліджень / С. Гончаренко // Шлях освіти. — 2004. — № 1. — С. 2—6.
15. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — 376 с.
16. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / В. В. Давыдов. — М. : Интор, 1996. — 544 с.
17. Державний стандарт базової і повної середньої освіти (іноземні мови). ПКМУ від 14.01.2004 р. № 24 // Іноземні мови. — 2004. — № 1. — С. 3—7.
18. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. — Хмельницький : ТУП, 2002. — 334 с.
19. Дьяченко М. И. Краткий психологический словарь: Личность, образование, самообразование, профессия / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. — Минск : Хэлтон, 1998. — 399 с.
20. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.
21. Загвоздкин В. К. Роль портфолио в учебном процессе. Некоторые психолого-педагогические аспекты (на основе материалов зарубежных источников) / В. К. Загвоздкин // Психологическая наука и образование. — 2004. — № 4. — С. 5—10.
22. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования / В. И. Загвязинский. — М. : Педагогика, 1982. — 160 с.
23. Зимняя И. А. Научно-исследовательская работа: методология, теория, практика организации и проведения / И. А. Зимняя. — М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. — 28 с.
24. Князян М. О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Князян Маріанна Олексіївна. — Ізмайл : 2007. — 445 с.
25. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь : для студ. высш. и сред. пед. учеб. завед. / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. — М. : Изд. центр «Академия», 2001. — 176 с.
26. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики : монографія / кол. авт.: Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Е. Трубачева ; за заг. ред. О. В. Овчарук. — К. : К.І.С., 2004. — 112 с.
27. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / Г. С. Костюк ; за ред. Л. М. Проколіenko ; упоряд.: В. В. Андрієвська, Г. О. Балл, О. Т. Губко, О. В. Проксера. — К. : Рад. шк., 1989. — 608 с.
28. Кошманова Т. Педагогіка для громадянського суспільства : навч. посіб. для студ. пед. спец. / Т. Кошманова, Л. Брайс, Г. Голм, Л. Нейшинз Джонсон, Т. Равчина, Ш. Рао ; за ред. Т. С. Кошманової. — Львів : Вид. центр Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2005. — 382 с.
29. Кічук Н. В. Освіта у сучасному світі (порівняльний контекст) : навч. посіб. / Н. В. Кічук. — Ізмайл, 2001. — 88 с.
30. Коваль Н. С. Способы руководства самостоятельной работой поискового характера в начальных классах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. С. Коваль ; НИИ педагогики УССР. — К., 1980. — 24 с.
31. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения. В 2 т. Т. 2 / А. Н. Леонтьев. — М. : Педагогика, 1983. — 320 с.
32. Лінгводидактика в сучасних закладах освіти / за заг. ред. А. М. Богуш. — Одеса : ПНЦ АПН України, 2001. — 269 с.
33. Лутай В. С. Про розроблення концептуальних зasad філософії сучасної освіти України / В. С. Лутай // Вища освіта України. — 2005. — № 4. — С. 13—17.

34. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі. Т. 1. Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології / С. Д. Максименко. — К. : Форум, 2002. — 319 с.
35. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко [та ін.]; за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. — К. : Вища шк., 2003. — 323 с.
36. Методы системного педагогического исследования : учеб. пособие / Н. В. Кузьмина, Е. А. Григорьева, В. А. Якунин [и др.]; под ред. Н. В. Кузьминой. — Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1980. — 172 с.
37. Нильсон О. А. Теория и практика самостоятельной работы учащихся / О. А. Нильсон. — Таллин : Валгул, 1976. — 280 с.
38. Пидкастий П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. Теоретико-экспериментальное исследование / П. И. Пидкастий. — М. : Педагогика, 1980. — 240 с.
39. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. — СПб. : Питер, 2007. — 713 с.
40. Селье Г. От мечты к открытию: как стать ученым : пер. с англ. / Г. Селье ; общ. ред. М. Н. Кондрашовой, И. И. Хорола. — М. : Прогресс, 1987. — 368 с.
41. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность» : (лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) / В. А. Семиченко. — К. : Миллениум, 2004. — 521 с.
42. Сисоєва С. О. Вектор розвитку особистості у постіндустріальному суспільстві / С. О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — 2001. — Вип. I. — С. 32–39.
43. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів. У 2 т. Т. 2 / Г. С. Сковорода ; за ред. В. І. Шинкарку. — К. : Наук. думка, 1973. — 576 с.
44. Сухомлинська О. В. Розвиток особистості і освіта: історичний вимір / О. В. Сухомлинська // Педагогіка і психологія. — 2008. — № 2 (59). — С. 15–26.
45. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. — Изд. 7-е. — К. : Рад. шк., 1981. — 212 с.
46. Цокур О. С. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. Вип. 1. Основи наукового педагогічного дослідження / О. С. Цокур ; за ред. А. І. Панькової. — Одеса : Юрид. л-ра, 2002. — 68 с.
47. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнаренко. — 5-те вид., стер. — К. : Знання, 2006. — 307 с.
48. Яшанов С. М. Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / С. М. Яшанов ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2003. — 20 с.
49. Maslow A. H. Motivation and personality / A. H. Maslow. — New York : Addison — Wesley Educational Publishers, Inc., 1987. — 293 p.
50. Rogers C. R. A way of being / C. R. Rogers. — Boston : Houghton Mifflin Company, 1980. — 395 p.

Навчальне видання

КНЯЗЯН
Маріанна Олексіївна

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ 3 МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Навчальний посібник

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*
Редактор *Н. Я. Рихтік*
Технічний редактор *Т. В. Іванова*
Коректор *Н. І. Крилова*

Здано у виробництво 04.11.2011. Підписано до друку 25.01.2012.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Literaturna. Ум. друк. арк. 3,02.
Тираж 300 прим. Вид. № 171. Зам. № 773.

Видавництво і друкарня «Астропрінт». 65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел./факс: (0482) 33-07-17, 37-07-95, (048) 7-855-855. www.astropprint.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.

Науково-дослідницька діяльність
студентів з методики навчання
іноземних мов

Князян, М. О.

К 54 Науково-дослідницька діяльність студентів з методики навчання іноземних мов : навч. посіб. / М. О. Князян. — Одеса : Астро-принт, 2012. — 52 с.

ISBN 978-966-190-487-2.

У навчальному посібнику представлено методичні рекомендації й поради щодо організації науково-дослідницької діяльності студентів з таких дисциплін, як «Методика навчання іноземних мов у загальноосвітній школі» й «Методика викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі». Розкрито структуру, функції й специфіку провадження наукової роботи на третьому, четвертому й п'ятому курсах навчання.

Для студентів, магістрантів, викладачів, науковців.

ББК 74.261.7я73

УДК 371.322:372.881.1:378.881.1(075)